

TIJDLIJN 1600 TOT NU

In het Gevangenis­museum be­leef je de ge­schie­denis van 400 jaar mis­daad en straf. Van lijf­straf en tuchthuis tot de tewerk­stelling in Veenhuizen en van de koepel­gevangenis tot elek­tronische detentie. Hier vind je alle in­for­matie in een tijdlijn. Al­les dat met Veenhuizen heeft te maken, her­ken je aan de blauwe balk bij de in­for­matie.

1600

Er zijn tot ca 1850 geen gevangenis­sen met een vrijheids­straf zoals nu, maar openbare dood-, lijf- en schand­straffen.

Tot 1809 zijn er geen landelijke regels en wetten, in iedere stad en gewest zijn ze anders. De rechter mag iemand laten martelen om een bekentenis af te dwingen. Er is geen gevangenis­straf, maar je kan wel worden opgesloten; in het cachot wacht je op je straf of ondervraging door de beul. Of omdat je een boete niet kan betalen.

1587

Coornhert schrijft een boek over het opvoeden van misdadigers.

Dirck Volckertszoon Coornhert schrijft in 1587 een boek over het opnieuw opvoeden van misdadigers. Hij vindt dat je boeven een vak moet leren in plaats van ze lijfstraffen te geven. Hij bedenkt de tuchthuizen. Hier worden misdadigers opgesloten en leren ze een beroep. Als ze uit het tuchthuis komen, kunnen ze werken en hoeven ze niet meer te stelen.

1595

Het eerste tuchthuis wordt in Amsterdam geopend.

Naar de ideeën van Coornhert wordt in 1595 het eerste tuchthuis geopend. Er moet hard gewerkt worden. Er zijn geen aparte tuchthuizen of gevangenis­sen voor kinderen. Zij zitten gewoon tussen de volwassenen en moeten net zo hard werken.

1602

Oprichting van de Verenigde Oost-Indische Compagnie (VOC)

Grondstoffen uit tropische gebieden worden door de VOC aangevoerd. Nederland wordt een belangrijk handelsland. De tuchthuizen spelen een rol in de Nederlandse handel. Er wordt veel geld verdiend met de gesponnen wol en het geraspte hout. Winst maken wordt al snel belangrijker dan de heropvoeding van misdadigers.

1795

Begin van de Franse Tijd

Tijdens de Franse tijd is Nederland in Franse handen. Napoleon Bonaparte heerst over heel Europa. Zijn broer, Lodewijk Napoleon, wordt in 1806 koning van Nederland. Er komt voor het eerst een Wetboek van Strafrecht dat geldt voor héél Nederland. Daarvoor had ieder gewest andere wetten en regels.

Invoering van het eerste landelijk Wetboek van Strafrecht

In het Wetboek van Lodewijk Napoleon wordt het martelen om een bekentenis te krijgen (tortuur)afgeschaft, net als de meeste lijfstraffen. De enige lijfstraf die nog toegepast mag worden, is het het geven van zweepslagen (geselen). Ook de doodstraf blijft.

1810

Het eerste Franse Keizerrijk

Lodewijk Napoleon wordt door Napoleon Bonaparte van de troon gehaald. Napoleon voert de strengere 'Code Pénal' in, het Franse Wetboek van Strafrecht. Voor veel meer misdrijven wordt de doodstraf gegeven.

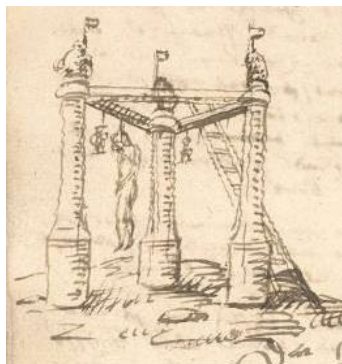

De Code Pénal schrijft één manier van doodstraf voor: onthoofding door middel van de guillotine.

Na de bevrijding wordt de galg weer in ere hersteld en gebruikt, totdat in 1870 de doodstraf wordt afgeschaft.

1813

Einde van de 'Franse tijd'

Als de Fransen weg zijn, wordt het strafrecht een klein beetje veranderd. De doodstraf wordt niet langer uitgevoerd met de Franse guillotine, maar gewoon weer met de galg. Dit staat in het zogenaamde 'Gesel- en Worgbesluit', die de Franse wetten vervangt.

1814

Koninkrijk der Nederlanden

Prins Willem van Oranje wordt Koning Willem I. In 1815 introduceert hij de eerste grondwet van Nederland.

Na het vertrek van de Fransen is Nederland een erg arm land. Er is geen werk, veel mensen zijn hun huis kwijt en houden zich in leven met bedelen en stelen.

1818

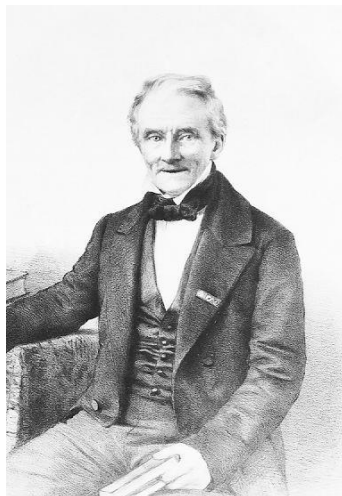
Oprichting Maatschappij van Weldadigheid

Generaal-majoor Johannes van den Bosch bedenkt een oplossing voor de bedelaars en zwervers. Hij sticht in Drenthe de kolonie Frederiksoord. Arme mensen krijgen een boerderijtje en een stukje grond. Ze hebben eten en onderdak en hoeven ze niet meer te bedelen. Zo'n plan kost natuurlijk geld. Om de kolonie te kunnen betalen, richt Van den Bosch de Maatschappij van Weldadigheid op, met het geld van rijke mensen die het plan steunen.

1823

Oprichting van het Genootschap tot Zedelijke Verbetering der Gevangenen

Willem Hendrik Suringar is één van de belangrijkste oprichters van het Nederlands Genootschap tot Zedelijke Verbetering van Gevangenen. De leden vinden dat misdadigers veel beter behandeld moeten worden. Ze gaan op bezoek en helpen ex-gevangenen. Ook voor kinderen willen ze veel veranderen, die moeten als kinderen worden behandeld en niet als volwassenen bestraft. Het Genootschap is de voorloper van de Reclassering.

1823

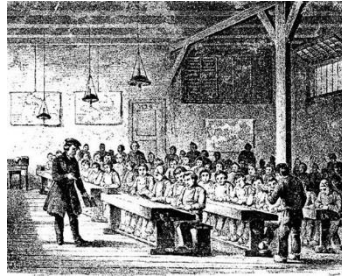
De Maatschappij van Weldadigheid bouwt drie gestichten in Veenhuizen

De Maatschappij van Weldadigheid gaat door met het opvangen van arme mensen. In Veenhuizen bouwen ze drie grote dwanggestichten, elk voor 1.000 tot 1.200 bedelaars, arme gezinnen, vondelingen en wezen. De regering betaalt mee aan de opvang. Overdag moeten ze aan het werk op het land. De kinderen wonen in een apart gesticht, zij gaan overdag naar school.

1833

**Eerste Nederlandse
jeugdgevangenis geopend in
Rotterdam**

Het Genootschap tot Zedelijke Verbetering der Gevangenen vindt dat kinderen en volwassenen niet langer samen mogen worden opgesloten.

Het plan is alleen nog niet zo goed uitgewerkt. Alle veroordeelde kinderen zitten bij elkaar, zware en minder zware jeugdige misdadigers. Zelfs jongens en meisjes zitten er samen.

1850

**Invoering van het
Cellulaire systeem**

Tot ongeveer 1850 zitten alle misdadigers bij elkaar in één ruimte. In de tuchthuizen is het vies, mensen worden ziek en, erger: ze leren er veel slechte dingen van elkaar.

Onder aanvoering van W.H.Suringar, wordt een nieuw gevangenisstelsel uit Amerika overgenomen: eenzame opsluiting in een cel. Dit wordt ook wel het Cellulaire systeem genoemd. De gevangenen zitten 24 uur per dag alleen in hun cel en mogen met niemand praten. Veel mensen worden gek van het alleen zijn. Toch is dit systeem tot 1945 in Nederland gebruikt.

Alleen voor Veenhuizen is er een speciale wet, zodat daar de gestichtsbewoners wel bij elkaar kunnen wonen.

1859

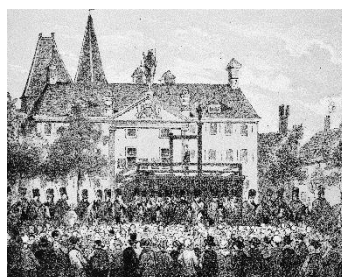
**De Maatschappij van
Weldadigheid in
geldproblemen**

De onvrije koloniën lijken een zichzelf betalend plan, maar de kolonisten die in Veenhuizen zitten, zijn niet sterk en ze kunnen niet zo hard werken. Alles kost veel geld en er wordt niet veel verdiend. Het geld van de Maatschappij van Weldadigheid raakt langzaam op. Van 1840 tot 1850 gaat het steeds slechter. Omdat er toch nog steeds zwervers moeten worden heropgevoed, neemt de regering Veenhuizen over.

1860

**Laatste uitvoering van de
doodstraf**

Op 31 oktober 1860 wordt op de markt in Maastricht de 27-jarige Johannes Nathan in het openbaar terechtgesteld. Hij is schuldig bevonden aan moord op zijn schoonmoeder.

Johannes is de laatste Nederlander die in vreedstijd deze straf ondergaat.

1870

De doodstraf wordt officieel afgeschaft

Na 1860 is er geen enkele doodstraf meer voltrokken, omdat de koning bijna automatisch gratie verleent als iemand opgehangen of gewurgd moet worden. In 1870 wordt de doodstraf officieel afgeschaft.

De doodstraf is na de Tweede Wereldoorlog voor korte tijd opnieuw ingevoerd.

1875

Veenhuizen gaat over naar het ministerie van Justitie

Er is minder armoede, dus er zijn ook minder wezen en vondelingen. De weeskinderen vertrekken uit Veenhuizen, er wonen alleen nog maar zwervers en arme gezinnen.

1886

Invoering Nederlands Wetboek van Strafrecht

Met de invoering van dit Wetboekboek van Strafrecht is het laatste wetboek uit de tijd van Napoleon vervangen.

Naast dit wetboek komt er ook een speciale wet die het gevangeniswezen beschrijft: de Beginselenwet Gevangeniswezen. Hierin worden de rechten van gevangenen beschreven.

1886

De gestichten worden Rijkswerkinrichting

Door een verandering in de wet worden de drie gestichten van Venhuizen voortaan Rijkswerkinrichtingen. Je komt hier nu alleen terecht als je gestuurd wordt door de rechter.

In de gestichten wonen nog gezinnen, maar vanaf nu kan niemand meer vrijwillig naar Veenhuizen.

1900

Bouw en uitbreiding in Veenhuizen

Rond 1900 worden er twee nieuwe gevangenis gebouwd. Het oude Tweede Gesticht wordt nu een werkplaats, waar de gestichtsbewoners werken.

Rondom de gestichten komen woningen voor het personeel. Veel van de woningen krijgen opschriften die moeten helpen bij de (her)opvoeding van de bedelaars en landlopers.

Invoering van de Kinderwetten

1587

De Strafrechtelijke Kinderwet is onderdeel van de 'kinderwetten'. Er komen voor het eerst in heel Nederland 'verbeterhuizen' voor kinderen. Vanaf nu kan een kind verplicht worden opgenomen in een verbeterhuis. Voor die tijd was dat vrijwillig, de ouders mochten beslissen.

Noodwet; de eerste gevangenen komen naar Veenhuizen

1914 - 1918

Eerste Wereldoorlog

1918

Aan het begin van de 20e eeuw zijn gevangenissen overvol. Een 'noodwet' in 1918 zorgt ervoor dat gevangenen niet altijd meer apart en eenzaam opgesloten te worden.

Daardoor komen er vanaf nu ook gevangenen naar Veenhuizen, waar ze in een groep terecht komen.

TBR: de 'psychopatenwetten' worden aangenomen

1928

Volgens de 'psychopatenwetten' kan een misdadiger die geestelijk niet in orde is, 'ter beschikking van de regering' (TBR) worden gesteld.

Dat betekent dat hij wordt behandeld voor zijn geestesziekte in plaats van gestraft voor zijn misdaad. TBR kan voor ieder misdrijf worden opgelegd.

Verzetsmensen worden door de Duitsers gevangen gezet

1940 - 1945

Tweede Wereldoorlog

Tijdens de Tweede Wereldoorlog sluiten de Duitsers verzetsmensen op in Het Oranjehotel in Scheveningen. In de rest van Nederland zijn de gevangenissen overvol. Het cellulaire systeem wordt losgelaten; er gewoon niet genoeg plek voor!

Minder bedelaars en landlopers en meer gevangenen komen naar Veenhuizen

1945 - 1960

Wederopbouw van Nederland

In de jaren na de oorlog komen er steeds minder landlopers en bedelaars naar Veenhuizen. Dit komt onder andere door de goede zorg. Wel komen er steeds meer gevangenen.

1945 - 1952

Bijzonder strafrecht

Na de oorlog worden veel oorlogsmisdadigers gestraft. Bij elkaar gaat het om ongeveer 15.000 mensen. Omdat sommige oorlogsmisdaden zó gruwelijk zijn, wordt voor een korte periode de doodstraf weer ingevoerd. 34 mensen krijgen de doodstraf. In 1952 zijn voor het laatst oorlogsmisdadigers geëxecuteerd.

1954

Invoering van de Penitentiaire Beginselenwet voor het Gevangeniswezen

In 1954 wordt er een nieuwe wet aangenomen: de penitentiaire beginselenwet. Penitentie is een moeilijk woord voor straf. In deze wet zijn de rechten van een gevangene geregeld. Zo heeft iedere gevangene voortaan recht op sport, onderwijs, bibliotheekbezoek, arbeid, recreatie, sociaal werk en reclassering (hulp bij terugkeer in de maatschappij).

1980 - 2000

Groei van criminaliteit in Nederland

Van ongeveer 1980 tot 2000 zijn er heel veel cellen bijgebouwd, maar nóg is er een groot cellentekort. Sommige gevangenen worden gewoon naar huis gestuurd omdat er geen plek is. Er wordt hard gewerkt aan allerlei nieuwe plannen die ervoor moeten zorgen dat iedere gestrafte tóch zijn straf krijgt.

1984

Veenhuizen wordt vrij toegankelijk

Vóór 1984 is Veenhuizen een gesloten dorp. Alleen als je er werkt, mag je er wonen, andere mensen mogen niet zomaar het dorp in of uit. Dit verandert in 1984; er komen hekken om de gevangenen en het dorp valt niet langer onder het ministerie van Justitie.

1988

TBR wordt TBS

De TBR uit 1928 wordt afgeschaft en vervangen voor TBS. Dat staat voor 'ter beschikkingstelling'. Nog steeds geldt dat een misdadiger die psychisch niet in orde is, kan worden behandeld voor zijn stoornis. TBS kan alleen bij zware misdaden worden toegepast.

**Elektronisch Toezicht
wordt ingevoerd**

2000

Een ander plan om misdadigers toch te straffen is elektronisch toezicht. De veroordeelde mag met een enkelbandje thuis of op het werk zijn. Als hij tóch ergens komt waar hij niet mag zijn, gaat er een signaal af in een centrale.

Invoering meerpersoonscel

2004

Om iets aan het cellentekort te doen, worden er vanaf dit jaar ook meerdere gevangenen in één cel geplaatst. Twee gevangenen worden samen op een cel gezet, die niet groter is dan een eenpersoonscel.

**Invoering Masterplan
Gevangeniswezen
2009 - 2014**

2009

Er moet flink worden bezuinigd; de gevangnissen in Nederland zijn erg duur. Ook is er cellenoverschot: nu zijn er juist veel meer cellen dan gevangenen! Er wordt aangekondigd dat er 8 gevangnissen gaan sluiten.

**Invoering Plusprogramma
detentie**

2014

In een nieuw programma hebben gevangenen niet automatisch recht op zaken, ze kunnen dat met goed gedrag verdienen. Ook vaker sporten of het volgen van een opleiding kunnen ze zo verdienen. Bij slecht gedrag raken ze juist weer vrijheden kwijt.

Verdere bezuinigingen

2014 - 2018

Er zijn nog steeds teveel cellen. Er is minder misdaad, er worden taakstraffen gegeven en de rechter loopt achter met het uitdelen van straffen. In totaal worden er 30 gevangnissen in Nederland gesloten.

**Opening van Justitieel
Complex Zaanstad**

2016

De nieuwste gevangenis van Nederland wordt geopend in Zaanstad. Door allerlei moderne technologieën is weinig personeel nodig voor de 1.000 gevangenen die er kunnen zitten.

2020 en verder

Wat zal de toekomst brengen op het gebied van gevangnissen? Strengere en langere straffen? Of juist weer terug naar het (her)opvoeden?